

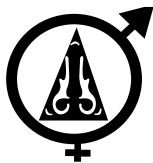

Аялдарга Жардам Борбору

*Аялдарга карата дискриминациянын
бардык түрлөрүн жоюу
жөнүндөгү Конвенциянын*

ФАКУЛЬТАТИВДИК ПРОТОКОЛУНУН ПРОЦЕДУРАЛАРЫ

Бишкек 2010

АЯЛДАРГА ЖАРДАМ БОРБОРУ

**Аялдарга карата
дискриминациянын бардык
түрлөрүн жоюу жөнүндөгү
Конвенциянын
Факультативдик протоколунун
процедуралары**

Бишкек 2010

УДК 396
ББК 66.74
А 99

Иштеп чыгып, басууга даярдагандар: Р. Т. Айтматова,
У. К. Капарова

Кыргызчага которгон: Т. Ж. Шайдуллаева,
Б. А. Досалиева

Редакциялаган: Р. Т. Айтматова

А 99

Аялдарга карата дискриминациянын бардык түрлөрүн жоюу жөнүндөгү Конвенциянын Факультативдик протоколунун процедуралары/ Которгон: Т. Ж. Шайдуллаева.- Б.: 2010. - 48 б.

ISBN 978-9967-26-117-4

Колуңуздардагы китепче эл аралык ХИВОС фондусунун (Нидерланды) колдоосу менен «Аял укуктарынын региондук мониторинги жана жарандык коомдун өнүгүшү» долбоорунун алкагында «Аялдарга жардам борбору» тарабынан даярдалды. Китепче жергиликтүү, райондук, областык деңгээлдеги коомду өнүктүрүү маселелери менен алектенген адистерге жана аялдар укуктары жана гендер проблемаларына кызыккан окурмандардын кеңири чөйрөсүнө арналат. Конвенцияга карата Факультативдик Протоколдун процедураларын түшүнүүнү жеңилдетүү үчүн процедуралар суроолор жана жооптор түрүндө келтирилди.

А 0803010200-11

УДК 396
ББК 66.74

ISBN 978-9967-26-117-4

© «Аялдарга Жардам Борбору», 2010

СОКРАЩЕНИЯ

АДЖК/CEDAW – Аялдарга карата дискриминациянын бардык түрлөрүн жоюу жөнүндөгү Конвенция

КР – Кыргыз Республикасы

ӨЭУ – Өкмөттүн эмес уюмдар

КБ – Коомдук бирикме

БУУ – Бириккен Улуттар Уюму

ММК – Массалык маалымат каражаты

АДЖК ФВ/CEDAW ОР – Аялдарга карата дискриминациянын бардык түрлөрүн жоюу жөнүндөгү Конвенциянын Факультативдик Протоколу

АЖБ – Аялдарга жардам борбору

КИРИШҮҮ

Аялдарга карата дискриминациянын бардык түрлөрүн жоюу жөнүндөгү Конвенциянын (мындан ары Конвенция, CEDAW, АДЖК же Аялдар Конвенциясы) нормалары кыз-келиндердин жашоо турмушунун бардык чөйрөсүн (үйбүлө, жумуш, дин, маданият ж. б.) өзүнө камтыйт жана алардын абалынын жалпы жакшыруусуна багытталган. Бирок Конвенциянын жоболорунун аткарылышы көбүнө тигил же бул мамлекеттин саясий эркине жана каалоосуна жараша болуп калат. Тактап айтканда бийлик өз өлкөсүнүн жарандары жана эл аралык коомчулук менен кызматташа алабы, дегеле мамлекет үчүн аялдардын укуктары тууралуу маселе көңүлгө алынабы, мына ушуга байланышып жатпайбы. Ошондуктан, Конвенцияда айтылган жоболор менен кыз-келиндердин чыныгы жашоо турмушундагы абалдын ортосундагы чоң айырма сакталып келет.

CEDAW күчүнө кирген 12 жылдан кийин, 1993-жылы Венада болуп өткөн адам укуктары боюнча Бүткүл дүйнөлүк конференцияда Аялдар Конвенциясына укук бузууларга карата даттанууларды берүүнүн кошумча механизмдерин киргизүү зарылчылыгы бар экендиги тууралуу билдирилген. Даттанууларды берүүнүн процедураларын иштеп чыгуу үчүн атайын топ түзүлгөн. 1999-жылы БУУнун Башкы Ассамблеясы Аялдарга карата дискриминациянын бардык түрлөрүн жоюу жөнүндөгү Конвенциясына Факультативдик же Кошумча Протоколду (мындан ары ФП, ОР же Протокол) даярдап, ага кол коюу үчүн дүйнөнүн өлкөлөрүнө мүмкүнчүлүк ачты.

***CEDAWго карата Факультативдик Протокол
БУУнун Башкы Ассамблеясы тарабынан 1999-жылдын
6-октябрында кабыл алынып, 2000-жылдын
22-декабрында күчүнө кирген.***

CEDAWго карата Факультативдик Протокол – бул Конвенцияны толуктап турган өзүнчө эл аралык келишим. Бирок ал АДЖК үчүн буга чейин колдон келгис делген процедураларды колдоно алат. Мисалы, Факультативдик Протокол кыз-келиндерге жекече даттануу менен CEDAW Комитетине кайрылууга мүмкүнчүлүк берет.

Протокол эки процедураны өзүнө камтыйт:

- CEDAW Конвенциясында көрсөтүлгөн айрым укуктардын бузулуусу боюнча адамдан жана адамдардын тобунан жекече билдирүүлөрдү Комитетке берүү.
- Конвенция тарабынан кепилденген укуктардын системалуу жана оор түрдө бузулуусун иликтөө.

Жогоруда белгиленгендей Протокол процедуралык документ болуу менен Конвенцияда белгиленген укуктарды коргоонун кошумча механизмин берет. Факультативдик Протоколду Конвенцияга мүчө болгон мамлекеттер гана ратификациялайт жана ага кошула алат.

Кыргызстан Факультативдик Протоколду 2002-жылдын 22-июлунда ратификациялаган

I. БИЛДИРҮҮЛӨРДҮ БЕРҮҮНҮН ПРОЦЕДУРАСЫ

Буга чейин Комитет мүчө-мамлекеттен, БУУнун адистешкен уюмдарынан жана Эл аралык жана улуттук ӨЭУлардан гана билдирүү кабыл алган. Протоколдун кабыл алынуусу менен Комитет маалымат алуунун дагы бир булагын таба алды. Протоколго ылайык кабыл алынган билдирүүлөрдүн жогоруда келтирилген процедуралык билдирүүлөрдөн айырмасы жеке адамдар же адамдардын тобу бийликтин аракетинен же аракетсиздигинин натыйжасында аялдардын укуктарынын бузулуусу боюнча мамлекеттин үстүнөн жеке даттануусун түз эле Комитетке жөнөтүүгө мүмкүнчүлүк алгандыгында болуп саналат.

Протокол боюнча билдирүүлөрдү берүүнүн процедурасы жеке адамдардын укуктарынын бузулуусун гана кароого багытталбастан, стандарттарды жакшы түшүнүү жолу менен аялдардын иштери боюнча соттук практиканы өнүктүрүүгө да арналган.

Билдирүүлөрдү берүү процедурасы белгилүү эрежеге жана тартипке баш ийет. Төмөндө даттанууларды берүүнүн процедурасынын кыскача тартиби көрсөтүлгөн.

1. Жеке адам же адамдардын тобу билдирүүнү жиберет алат.

Жеке даттануулар БУУнун адам укуктары боюнча Башкы Комиссарынын Башкармалыгынын даттануулар боюнча Бөлүмүнө жиберилет. Билдирүүнү англис, француз же испан тилдеринде жазуу керек.

2. Даттанууну алган соң Комитет тарабынан билдирүүнүн туура даректелип келгендиги аныкталат.

- Комитет анонимдүү билдирүүлөрдү, ошондой эле бир эле учурда Конвенциянын жана Протоколдун катышуучусу эмес мамлекетке карата даттануулар камтылган каттарды кабыл албайт.
- Жеке даттанууларга карата Комитеттин эң негизги талаптарынын бири-адегенде укуктук коргоонун ички(улуттук) мүмкүн

болгон бардык каражаттары колдонулушу зарыл, тактап айтканда билдирүү Кыргыз Республикасынын жергиликтүү сотунан баштап, бардык деңгээлдерде: райондук, облустук, андан соң Жогорку сотто каралышы зарыл. Бул соттордун чечимдери болушу керек. Коюлуучу талаптардын толук маалыматы Факультативдик Протоколдун 2-4-беренелеринде келтирилген.

3. Комитет (ыктыярына карап) жабырлануучу андан ары да оңолгус оор жабыр тартып калбоосу үчүн убактылуу иш чараларды кабыл алуусун өтүнүп мүчө мамлекетке кайрылуу кат жиберет. Комитеттен мындай катты алган мүчө-мамлекет 6 айдын ичинде бул укук бузуу боюнча өзүнүн түшүнүк катын же арызын жиберет. Бул билдирүүнү кантип жиберүүнүн эрежелери Протоколдун 5-6-беренелеринде толук келтирилген.
4. Комитет билдирүүнү бардык тараптан келген маалыматтарга негизденүү менен жакшылап карайт. Мындан кийин гана Комитет өзүнүн корутунду пикирлерин жана рекомендацияларын түзүп чыгып, аларды билдирүүнүн авторуна жана мүчө-мамлекетке жиберет.

Эгер ал мамлекет доогердин укуктарын бузду деп чечсе, анда анын рекомендациялары өзүнө төмөнкүлөрдү камтыйт

- Реституцияны¹, компенсацияны, реабилитацияны жана доогердин укуктарын коргоонун жана башка ыкмаларын;
- Доогердин укуктарынын бузулуусунун болуп жаткандыгын токтотуунун чараларын;
- Укук бузуулардын кайталанышын болтурбоонун чараларын .
- Мамлекет 6 айдын ичинде өзүнүн кабыл алган иш-чаралары туралуу жазуу жүзүндө жообун жөнөтүш керек. Ал кандай таризде болоору Протоколдун 7-беренесинде жазылган.

---

¹ Реституция – чыгымдарын өндүрүү, коомдогу ордун калыбына келтирүү, укугуна кайра ээ кылуу.

ФП процедураларына ылайык берилүүчү даттануу жабыркоочуга зыян алып келген конкреттүү ишке байланыштуу болуп төмөнкүдөй маалыматтарды өзүнө камтышы зарыл

1. Билдирүүнүн авторуна(авторлоруна) байланыштуу

маалымат:

Фамилиясы

Ысымы

Туулган күнү, айы, жылы жана жери

Жарандыгы

Паспортунун номери / инсандын күбөнаамасы (эгер болсо)

Жынысы

Үйбүлөлүк абалы / балдары

Кесиби

Этникалык теги, диний ишеними, социалдык тобу

(эгер ылайык келсе)

Азыркы дареги

Жашыруун кат алышуулар үчүн почта дареги

(эгер азыркы дарегинен башка дарек болсо)

Факс / телефону, электрондук почтасы

Билдирүүдө Жабыркоочу (жабыркоочулар) катары божомолдонуп сунушталып жаткан адамды (адамдарды) көрсөтүңүз;

Эгер божомолдонгон жабыркоочулар катары жеке адамдардын тобун сунуштасаңыз, ар бир жеке адам тууралуу негизги маалыматтарды бериңиз;

Божомолдонгон жабыркоочунун (жабыркоочулардын) атынан болсо, анда жабыркоочунун(жабыркоочулардын) макулдугун бекемдеген далилди, же мындай макулдуксуз эле берилип жаткандыгын негиздеген себепти келтириңиз.

2. Божомолдонгон жабыркоочуга (божомолдонгон жабыркоочуларга) байланышкан маалымат (эгер ал же алар автор эмес башка адамдар болушса):

Фамилиясы

Ысымы

Туулган күнү, айы, жылы жана жери

Жарандыгы

Паспортунун номери / инсандын күбөнаамасы (эгер болсо)

Жынысы

Үйбүлөлүк абалы / балдары

Кесиби

*Этникалык теги, диний ишеними, социалдык тобу
(эгер ылайык келсе)*

Азыркы дареги

*Жашыруун кат алышуулар үчүн почта дареги
(эгер азыркы дарегинен башка дарек болсо)*

Факс / телефону, электрондук почтасы

3. Тиешелүү мүчө-мамлекет жөнүндө маалымат

Мүчө-мамлекеттин (өлкөнүн) аталышы.

4. Божомолдонгон укук бузуунун (божомолдонгон укук бузуулардын) мүнөзү

Сиздин даттанууну негиздеген толук маалыматты бериңиз, анын ичинде:

- *Божомолдонгон укук бузууну(укук бузууларды) жана укук бузууга жол берди деп божомолдонгон адамдар тууралуу маалымат;*
- *Датасы(даталар);*
- *Орду(ордулары);*

- *Аялдарга карата дискриминациянын бардык түрлөрүн жоюу боюнча Конвенциянын бузулду деп божомолдонгон жоболору; Эгер билдирүү бирден көп жоболорго байланыштуу болсо, анда ар бир укук бузуу тууралуу өзүнчө маалымат бериңиз.*

5. Укуктук коргоонун ички каражаттарын толук пайдалануу үчүн кабыл алынган чаралар

Сурап жаткан коргоо каражатынын тибин (типтерин) көрсөтүү менен укукту коргоонун ички каражаттарынын баарын пайдаланып бүткөндүгүңүз тууралуу толук жазыңыз, мисалы, коргоонун юридикалык же программалык каражаттарын колдонууга болгон аракетинизди:

- *Датасы (даталары)*
- *Орду (орундары);*
- *Бул иш чаралардын демилгечиси ким;*
- *Кайсы мекемеге же органга суроо-каты жөнөтүлдү;*
- *Иш каралып жаткан соттун аталышы(эгер мындай бар болсо);*
- *Эгер укуктук коргоонун ички каражаттары толук пайдаланылбаса, анда эмне үчүн түшүндүрмө бериңиз.*

Эскертүү: бардык тиешелүү документтердин көчүрмөлөрүн тиркеңиз.

6. Башка эл аралык процедуралар

Бул маселе азыркы учурда башка эл аралык иликтөө жана жөнгө салуу процедураларына ылайык каралганбы же каралып жатабы?

Эгер каралган же каралып жаткан болсо, анда

- *Процедуранын (процедуралардын) тибин;*
- *Датасын (даталарын);*

- Ордун(ордуларын);
- Жыйынтыктарын(эгер болсо) түшүндүрүңүз.

Эскертүү: бардык тиешелүү документтердин көчүрмөлөрүн тиркеңиз.

7. Датасы жана колу

Датасы / орду

*Автордун (авторлордун) жана/же
жабыркоочунун(жабыркоочулардын) колу*

8. Тиркелген документтердин тизмеси (түп нускаларын эмес, көчүрмөлөрүн жибериңиздер).

II. ИЛИКТӨӨЛӨРДҮ ЖҮРГҮЗҮҮНҮН ПРОЦЕДУРАСЫ

Иликтөөлөрдү жүргүзүүгө арналган Факультативдик Протоколдун экинчи процедурасы - бул Комитетке “Конвенция тарабынан кепилденген укуктардын системалуу жана оор бузулуусуна” жол берген мүчө мамлекетке карата сын пикирлерди жана рекомендацияларды берүү механизми болуп саналат.

“Оор укук бузуу” адам баласынын өмүр кечирүү укуктарына, анын тулку боюнун жана психикасынын саламаттыгы жана коопсуздугуна байланышат.

“Системалуу” деген термин укук бузуулардын кеңири жайылуусу, же алардын басымдуу мүнөзгө ээ болуусу, же укук бузуулардын схемасынын жашашы, же укук бузууларга алып келчү мамлекеттик саясат болгон учурда колдонулат.

Комитет билдирүүнүн ишенимдүүлүгүнө ынангандан кийин гана иликтөөнү баштайт. Иликтөө жашыруун жүргүзүлөт, бирок Комитеттин ишмердиги тууралуу кыска отчет жылдык баяндамага кирет. Конвенциядан айырмаланып, ФП бир да беренесинен баш тартпайт. Бирок мүчө мамлекет Протоколду ратификациялап жана ага кошулуп жаткан учурда иликтөөнүн процедураларынан кетенчиктей алган норманы (10-берене) өзүнө камтыйт. Демек, буга ылайык мамлекет өзүнүн юрисдикциясында турган аялдардын укуктарынын “оор жана системалуу бузууларына” карата иликтөө жүргүзгөн Комитеттин компетенциясын тааныбай кое алат. Мамлекеттин бул билдирүүсү “баш тартуунун клаузуласы” деп аталат. Мүчө мамлекет кайсы учурда болсо да бул билдирүүсүнөн БУУнун башкы Ассамблеясына кабарландыруу жолу менен баш тарта алат.

Иликтөө жүргүзүүнүн процедурасы да белгилүү тартипти сактоону жана кадамдуу аракеттерди талап кылат:

1. Комитет Конвенцияда көрсөтүлгөн укуктардын мүчө-мамлекет тарабынан оор жана системалуу түрдө бузулуусун күбөлөндүргөн ишенимдүү маалыматтарды кабыл алат жана Мамлекетке маалыматты талдоодо жана тиешелүү билдирүүгө карата сын пикирлерди иштеп чыгууда кызматташууну сунуштайт (Протоколдун 8-беренеси);
2. Комитет иликтөө жүргүзүүнү баштайт. Ал иликтөөнү жүргүзүүсү жана Комитетке баяндаманы сунуштоосу үчүн өзүнүн бир же бир нече мүчөсүн бул ишке дайындайт. Эгер бул өзүн актаса мүчө-мамлекеттин макулдугу менен иликтөө анын аймагында да камтыйт;
3. Комитет иликтөөнүн жыйынтыктарын мүчө-мамлекетке жөнөтөт. Мамлекет бул боюнча өзүнүн сын пикирлерин Комитетке сунуштайт (Протоколдун 8-беренеси);
4. Мүчө-мамлекет иликтөөгө байланыштуу кабыл алган чаралары тууралуу отчет берет.

Ошентип, иликтөө жүргүзүүнүн процедурасынын жардамы менен Комитет төмөнкүлөрдү аткара алат:

- Системалуу жана кеңири жайылган аялдардын укуктарынын бузулушуна көңүл бура алат;
- Мамлекеттик системанын структурасында орун алган аялдарга карата дискриминациянын себептерин жоюу боюнча чараларды кабыл алууну сунуштайт;
- Аялдар менен эркектердин теңчилигине жетишүү үчүн кеңири кулач жайган рекомендацияларды кабыл ала алат.

СЕДАWго КАРАТА ФАКУЛЬТАТИВДИК ПРОТОКОЛ БОЮНЧА СУРООЛОР ЖАНА ЖООПТОР

1. Эмне үчүн Протокол Факультативдик деп аталат?

Жооп: Факультативдик протокол – Конвенцияны толуктап турган өзүнчө эл аралык келишим. “Факультативдүү” деп аталганынын себеби мамлекеттер Конвенциянын катышуучусу болсо да Протоколго кошулууга милдеттүү эмес дегендикти билдирет.

2. Конвенция аялдарга карата дискриминациялоонун бардык түрлөрүн озүно камтып турат. Эмне үчүн дагы кошумча документ кабыл алуунун зарылчылыгы пайда болду?

Жооп: Конвенция тарабынан кепилденген адам укуктары тегиз баарын камтыган мүнөзгө ээ. Алар аялдардын абалын жалпысынан жакшыртууга багытталган. Ушуга карабастан, жеке адамдын же адамдардын тобунун укуктары бузулган учурда Конвенция аларды натыйжалуу коргой албайт. Мындай учурда Факультативдик Протокол аялдардын укуктарын коргоо мүмкүнчүлүктөрүн кеңейтет, анткени ал айрым аялдардын жана аялдардын тобунун бузулган укуктарын коргоого жардам берген процедураларды өзүнө камтыйт.

3. Бул процедуралар кандай аталат жана алардын саны канча?

Жооп: CEDAWго карата Факультативдик Протокол эки процедураны өзүнө камтыйт. Булар:

1. Даттанууларды берүү процедурасы;
2. Иликтөөлөрдү жүргүзүү процедурасы.

4. Даттанууларды берүү процедурасы деген эмне?

Жооп: Ковенцияда кепилденген укуктардын бузулуусу боюнча мүчө-мамлекеттин үстүнөн жеке адамдын жээ адамдардын тобунун Комитетке даттануу менен кайрыла алуусуна мүмкүнчүлүк берген процедура.

5. Ким даттануу менен кайрыла алат?

Жооп: Укуктарым бузулду деп эсептеген жеке адам же адамдардын тобу. Алар төмөнкүлөр болушу мүмкүн:

- *конвенцияда кепилденген укуктары бузулууга дуушар болгон жеке адам;*
- *кызмат адамдарынын тигил же бул аракетинин (аракетсиздигинин) натыйжасында укуктары тебеленген, ысымдары тегиз аталган белгилүү адамдардын тобу;*
- *тигил же бул укук бузуулардын натыйжасында жабыркаган, коопсуздук үчүн, же топтогу адамдардын саны өтө көп болгондуктан, алардын ар биринен макулдук алууга кыйын болгондуктан, ысымдары аталбай калышы мүмкүн болгон адамдардын тобу;*
- *укуктары бузулган адамдардын тобу (мисалы, Конвенцияда көрсөтүлгөн аялдардын укуктарын коргоого багытталган аракеттери үчүн ишмердиктери бийлик тарабынан тыюу салынган аялдардын өкмөттүк эмес уюмдары).*

6. Жабыркоочу (жабыркоочулар) атынан даттануу менен кайрылууга болобу?

Жооп: Ооба. Жабыркоочунун (жабыркоочулардын) өкүлү же ыйгарым укуктуу өкүлү анын (алардын) атынан чыга алат. Өкүл даттанууну бере алат. Өкүл катары юристтер, үй-бүлө мүчөлөрү, улуттук же эл аралык укук коргоочу уюмдар, жана жабыркоочу сунуштаган башка адам боло алат.

7. Жабыркоочу (Жабыркоочулар) атынан бериле турган даттанууга кандайча талаптар коюлат?

Жооп: Жабыркоочунун (жабыркоочулардын) атынан даттануу менен кайрылууда анын (алардын) макулдугун алуу талап кылынат. Макулдук алгандыктын күбөсү болуп юридикалык өкүлчүлүк жөнүндө келишим, ишеним кат, же ал (алар) тарабынан өкүлдү өздөрүнүн атынан аракет кылууга ыйгарым укуктуу берген кандай болсо да документ керек.

8. Кайсы учурда жабыркоочунун (жабыркоочулардын) макулдугусуз эле даттануу берилет?

Жооп: Эгер жеке адам же адамдардын тобу анын (алардын) атынан аракет кыла алаарын далилдей алышса, жабыркоочунун (жабыркоочулардын) макулдугусуз эле алардын атынан даттануу бере алышы мүмкүн. Мисалы, жабыр тарткан адамдардын чоң тобунун атынан укук коргоочу, же укук коргоочу уюм даттануу жиберүүнү кааласа төмөндөгүдөй себептер менен негиздей алат:

- *иш жүзүндө ар бир жабыркоочунун макулдугун алуу кыйынга турса;*
- *жабыркоочу (жабыркоочулар) макулдук берем деген учурда анын (алардын) өмүрүнө коркунуч туулуп калса жана денесине жаракат алуу же экономикалык жактан жоготууга учуроого дуушар болушу мүмкүн болсо;*
- *жабыркоочу (жабыркоочулар) кандайдыр бир себептер менен өзүнүн макулдугун бере албайт, мисалы, камак жайларында болсо, ден соолугунун абалы оор болсо, же макулдук берүүгө юридикалык жөндөмү жок болсо;*
- *жабыркоочудан (жабыркоочулардан) макулдук алуу талабы максатка ылайык келбеген жана башка кырдаалдардын болушу.*

9. Жабыркоочу (жабыркоочулар) жана анын (алардын) өкүлү даттануу жиберishi үчүн мүчө-мамлекеттин аймагында болушу милдеттүүбү?

Жооп: Жок, милдеттүү эмес. Бирок жабыркоочу (жабыркоочулар) укуктары бузулган учурда ошол мамлекеттин юрисдикциясында² болушу керек.

² Юрисдикция: тиешелүү мамлекеттик органдардын укуктук талаш-тартыштарды чечүүгө укуктуулугунун жыйындысы жана укук бузуулар жөнүндөгү иштерди чечүү.

10. Тигил же бул мамлекетте жарандыгы жок, жабык шартта иштеп жүргөн аял ошол мамлекеттин бийлигинин юрисдикциясында жүргөндөй боло алабы?

Жооп: Ооба, эгер булар тигил же бул өлкөдө жашап, иштеп жүрүп ал өлкөнүн кызмат адамдары же жеке адамдары тарабынан укуктары тебеленген иммигранттар же качкындар болсо.

11. Аялдын укуктарынын бузулуусунун айынан анын жабыр тарткандыгы кайсы критерийлер аркылуу көрүнөт?

Жооп: Ал төмөнкүлөрдү далилдөөгө тийиш:

- Бийликтин аракети же аракетсиздиги анын Конвенцияда кепилденген укуктарынан пайдаланганга тоскоолдук көрсөткөндүгүн; же
- Мындай аракеттерге бийлик тарабынан чындап коркунуч келтирилгендигин.

12. Аракетсиздиктин натыйжасында укуктардын бузулушу кандайча аныкталат?

Жооп: Адегенде Комитет Конвенциянын беренелерине ылайык (курулай доомат жокпу) жалпы жана атайын мүнөздөгү чараларды кабыл алуу боюнча мамлекеттин милдеттенмелери барбы, аны талдап, тактайт. Дегинкиси, мүчө-мамлекет Конвенцияга ылайык эки милдеттенмени алат:

- Конвенцияга ылайык чараларды кабыл алуу боюнча милдеттенмелер (Мисалы, мурас маселесинде тең укуктарды камсыз кылуу ж. б. у. с.).

- Тең жыйынтыктарды камсыз кылуу үчүн чараларды кабыл алуу боюнча милдеттенмелер (Мисалы, саламаттыкты сактоого, билим алууга ж. б. у. с. карата бирдей мүмкүнчүлүккө ээ болуу).

Эгер Комитет Мамлекет Конвенциянын бир же бир нече беренелерине ылайык мындай милдеттенмелерди алган деген жыйынтыкка келсе, анда ал мамлекеттик органдардын аракетсиздигинин натыйжасында укук бузуулардын болгонун аныктоо үчүн ишти кароого киришет.

13. Даттанууларды берүү процедурасын жеке адамдар, адамдардын тобу же юридикалык жак тарабынан бузулган укуктарды коргоо максатына колдонсо болобу?

Жооп: Ооба. Конвенция буга окшогон укук бузууларга да колдонулгандыктан, Факультативдик протокол инсандарга мамлекеттик эмес органдар жана жеке адамдар, адамдардын тобу же юридикалык жак тарабынан укук бузуулардан коргонуунун каражаттарын издөөсүнө да жол ачат. Мисалы, жеке иш берүүчү жумушчу аялдын укуктарын бузса, анын даттануусу мамлекетке багытталуусу мүмкүн, анткени мамлекет мындай укук бузууларды жоюу боюнча иш чараларды көргөн эмес же иш берүүчүнүн мындай жоругуна көңүл бурган эмес.

14. Жабыркоочу (жабыркоочулар) тарткан зыян мүчө-мамлекеттин органдарынын ишмердиктеринин натыйжасында болгонун кайсы критерийлер аркылуу аныктоого болот?

Жооп: Мамлекеттик органдардын кыймыл-аракеттери менен тартылган зыяндын ортосунда ачык көрүнгөн себеп жана натыйжанын байланышы болууга тийиш. Мисалы, мол түшүм алуу мак-

сатында пахта жана тамеки талааларында зыянкечтерге каршы адамдын ден соолугуна залал келтирүүчү химикаттар колдонулат. Плантацияларда көп учурда аялдар жана балдар иштешет. Статистика көрсөтүп тургандай, мындай плантацияларда эмгектенген аялдардын 80%ы анемия дарты менен оорушат. Мамлекет өндүрүштүн мындай технологиясын колдонуу аркылуу Конвенциянын №12 беренесинде каралган укуктарды бузуп отурат.

15. Кандай укук бузуулар билдрүүгө себеп боло алат?

Жооп: Факультативдик протоколго ылайык берилүүчү билдирүүлөрдүн себеби болуп Конвенциянын 2-16-беренелеринде каралган укуктардын бузулуусу болуп саналат.

16. Комитеттин кароосуна кабыл алынышы үчүн даттануу кандай талаптарга жооп бериши керек?

Жооп: Даттануу:

- а) жазуу жүзүндө;
- б) анонимдүү эмес болушу керек.

Бирок даттануу анонимдүү боло албаганы менен даттанууну берүүнүн баштапкы этабында эгер жабыркоочу же анын өкүлү ага коркунуч туулуп турганын көрсөтүп, Комитеттен коргоонун убактылуу чараларын берүүнү өтүнсө, анда жабыркоочунун атын көрсөтпөй коюуга болот. Мындай учурда жабыркоочунун ысмы мүчө-мамлекетке билдирилет, бирок Комитет бийликтен жабыркоочунун аты-жөнүн коомчулукка шардана кылбоосун талап кылат.

17. Жабыркоочу (жабыркоочулар) улуттук сот системасын же укук коргоонун башка ички процедураларынан өтпөй туруп Факультативдик протоколго ылайык даттанууларын жибере алабы?

Жооп: Жок. Комитет коргоонун ички каражаттарынын баары (улуттук деңгээлде колдонууга мүмкүн болгон) колдонулгандыгына (т.а. даттануу кароонун бардык стадияларынан өткөндүгү) көзү жетпейин даттанууну карабайт. Конвенцияда каралган укуктардын бузулуусунан коргоонун натыйжалуу каражаттарын жеткиликтүү кылуу максатында коргоонун бардык каражаттарын пайдалануу талабын мамлекет колдоого алууга тийиш.

18. Кайсы учурда даттануу Конвенциянын жоболоруна төп келбеди деген себеп менен кабыл алынбай калды деп жарыяланат?

Жооп: Эгер даттануу Конвенциянын жөнгө салуу чегинен сырткары маселени көтөрсө, анда ал Конвенциянын жоболоруна төп келбеген даттануу деп жарыяланат (мисалы, адамдардын тобунун өзүн өзү аныктоо укуктарын мүчө-мамлекет тарабынан бузулгандыгы боюнча даттануу) же даттануу Конвенциянын максаттарына ылайык келбеген жыйынтыктарга жетүүгө багытталса (мисалы, саясий кызматтарга аял-талапкерлердин санын көбөйтүү боюнча күчөтүлгөн иш чаралар аялдардын энелик милдеттерин аткаруусуна коркунуч алып келет деген даттануу).

19. Кайсы учурда даттануу ачык эле жүйөөсүз же жетиштүү негизделбеген деген себеп менен кабыл алынбай калат?

Жооп: Эгер даттануу:

- конвенция тарабынан кепилденбеген укуктардын божомолдонгон бузулуусун камтыса;
- конвенциянын нормалары туура эмес түшүндүрүүгө негизделсе;
- мамлекеттик органдардын аракети же аракетсиздиги
Конвенцияда каралган мамлекеттердин милдеттенмелери менен төп келип тургандыгын иштин чыныгы абалы талашсыз көрсөтүп турса.

20. "Даттанууну жөнөтүү укугунан кыянаттык менен пайдалануу" деген эмне?

Жооп: Төмөнкү учурларда даттанууну жөнөтүү укугунан кыянаттык менен пайдалануу орун алат, эгерде:

- даттануунун авторунун максаты-башка бирөөнү куугунтукка алуу же анын кадыр-баркына зыян келтирүү;
- дагы башка зыян келтирүүнү көздөө; же
- даттануу Комитет тарабынан каралып, четке кагылса да.

21. Даттануу Протокол тиешелүү мүчө-мамлекет үчүн күчүнө кире элек мезгилде жүз берген укук бузууну чагылдыра алабы?

Жооп: Комитет даттанууда көрсөтүлгөн фактылар Протокол тиешелүү мүчө-мамлекет үчүн күчүнө кире элек мезгилде орун алган болсо аны кабыл албай кое алат, бирок ал фактылар Протокол күчүнө кирген күндөн кийин да улантыла бербесе. Эгер мамлекет мурдатан улантылып келаткан укук бузуулардын кесепеттерин жоюу боюнча чараларды көрбөсө, Комитет даттанууну кабыл алууну туура көрөт. Мындай учурда мамлекеттин аракетсиздиги буга чейинки укук бузуулардын ошо өлкөдө болуп келгендигинин далили катары каралат.

22. Эмне үчүн Комитет мамлекетке убактылуу иш чараларды кабыл алууну сунуштайт? Убактылуу иш-чаралар деген эмне?

Жооп: Убактылуу иш чара көбүнчө жабыркоочуну тулку-боюна жана моралдык зыян келтирүүдөн коргоо зарыл болгон учурда колдонулат, же жабыркоочунун укугуна оңолгус кесепетин тийгизип кое турган аракеттердин алдын алуу максатында да колдонулат. Мисалы, даттанууну берген аял түрмөдө кыйноого кириптер болуп же өлүм алдында жатса. Комитет бийликтен ага адекваттуу коргоону талап кылышы да мүмкүн. Эгер аялды өз күйөөсүнөн же өнөктөшүнөн коргоо зарыл болуп калса, мындай коргоого ээ болуу анын жана балдарынын өмүрүн сактап калуунун зарыл шартына айланса, анда Убактылуу иш чараны колдонуу туура болот.

23. Комитет даттанууну кабыл албай тургандыгын жарыя кылгандан кийин эмне болот?

Жооп: Мындай даттануу мүчө-мамлекетке жөнөтүлбөйт жана аны кароонун процедурасы үзгүлтүккө учурайт. Тиешелүү талаптарга туура келбегендиктен четке кагылган даттанууну кийинчерээк кайра жиберсе болот. Бирок Комитеттин кабыл албоо тууралуу чечимин өзгөртүүгө түрткөн кошумча маалымат пайда болуп калса гана.

24. Комитет даттанууну кабыл алгандыгын жарыя кылгандан кийин эмне болот?

Жооп: Мындай даттануу тууралуу тиешелүү мүчө-мамлекетке билдирилет. Билдирүүнү кабыл алган мүчө-мамлекет алты айдын ичинде бул маселени түшүндүргөн түшүнүк катты же билдирүүнү жазуу түрүндө Комитетке жөнөтүүсү тийиш. Бул түшүндүрүүлөрдүн даттануунун туура жөнөтүлгөнүнө да, маанисине да тиешеси болот. Анда мүчө-мамлекет тарабынан көрүлгөн бардык иш чаралар толук жазылышы керек.

25. Эгер мүчө-мамлекет алты айдын ичинде түшүндүрмө катын жөнөтпөсө, анда эмне болот?

Жооп: Эгер Комитет мүчө-мамлекеттен алты айдын ичинде түшүн-дүрмө катты ала албаса, анда ал колдо болгон маалыматтын негизинде даттанууну карай берет.

26. Даттанууну карап жатканда Комитет кандай маалымат булактарын эске алат?

Жооп: Комитет даттануунун автору жана мүчө-мамлекет тарабынан жиберилген маалыматтарга кошумча процедуранын Эрежесине ылайык (өзүнүн Катчылыгынын жардамы менен) “БУУнун системасына кирген кайсы гана уюму болбосун, иш боюнча фактыларды изилдөөгө жардамы тийе турган каалаган документти” же мыйзам нормаларын сурап ала алат. Комитет бу маалыматтарды иш каралып жаткан кайсы стадияда болбосун сурап ала алат. Адам укуктарын коргоо боюнча өкмөттүк эмес уюмдар жана аймактык органдар да Комитет маалымат сурап ала турган уюмдарга кирет.

27. Комитеттин пикирлери жана сунуштары милдеттүү күчкө ээби?

Жооп: Комитеттин пикирлери жана сунуштары юридикалык күчкө ээ эмес. Бирок Комитет мүчө-мамлекеттин мезгилдүү баяндамасын кароо учурун өзүнүн пикирлеринин жана сунуштарынын иш жүзүнө ашканын көзөмөлдөө үчүн пайдалана алат. Бул сунуштардын аткарылышын көзөмөлдөөдө улуттук өкмөттүк эмес уюмдардын ролу чоң. Конкреттүү ишке байланышкан сунуштар Комитеттин жалпы сунуштарына караганда бир топ ийне-жибине чейин так жана максатка ылайыктуу болуп, укуктарын коргогусу келген аялдар үчүн да, Конвенциянын нормаларын жакшы аткаргысы келген мүчө-мамлекет үчүн да жакшы жардам көрсөтө алат.

28. Иликтөө өткөрүү процедурасы деген эмне?

Жооп: Иликтөө өткөрүүнүн процедурасы деп Конвенцияда көрсөтүлгөн укуктарды мүчө-мамлекет тарабынан оор же системалуу түрдө бузуу маселелери боюнча сын пикирлерди жана сунуштарды иштеп чыгууга көмөк бере алган механизмди айтабыз. Же Комитет бийликтин аракетинин же аракетсиздигинин айынан жүз берген мындай укук бузууларды иликтөөнү баштай алат. Бул процедура ошондой эле андан ары тигил же бул мүчө-мамлекеттин юрисдикциясындагы аялдардын кеңири кулач жайган укуктарынын бузулуусуна иликтөө жүргүзүүгө мүмкүнчүлүк берет.

29. Укук бузуулардын кайсы түрү иликтөө өткөрүүнүн процедурасына ылайык иликтене алат?

Жооп: Комитет мүчө-мамлекет тарабынан Конвенцияда көрсөтүлгөн укуктарды “оор” (анг. grave) жана системалуу түрдө бузуусун иликтей алат. “Оор” термини адамдын тулку боюнун амандыгы жана жеке коопсуздугуна тыгыз байланышкан укук бузууну билдирет, т.а. кыйноо, уурдоо же өлтүрүү.

“Системалуу” термини укук бузуу белгилүү схема боюнча же белгилүү саясаттын (мисалы, айыл жерлеринде балдардын төрөлүшүнө карата көзөмөлдү жакшыртуу боюнча мамлекеттик саясат майып аялдардын көпчүлүгүн алардын макулдугусуз стерилизациялоого алып келет) чегинде кеңири жайылтылган же аткарылган ырааттуу процесстин бир бөлүгүнө айланып калганын билдирет.

30. Иликтөө процедурасын баштоо үчүн эмне талап кылынат?

Жооп: Комитет Конвенцияда көрсөтүлгөн укуктардын мүчө мамлекет тарабынан олуттуу жана системалуу түрдө бузулгандыгын далилдеген ишенимдүү маалыматты алышы керек. “Ишенимдүү” деген термин Комитетти ишендире турган маалыматты билдирет. Комитет маалыматтын ишенимдүүлүгүн анын майда-чүйдөсүнөн бери жазылганы, ички өз ара байланышы жана башка булактардан алган маалымат менен төп келиши, ишенимдүү фактылардын болушу жана баяндамалардын берилиши, жана эгер ММКлардан алынган маалымат болсо ошол ММКлардын көз каранды эместиги жагын кароо аркылуу текшере алат. Маалыматтын булагы же аны берүүнүн формасы боюнча чек коюлбайт.

31. БУУнун аялдарга карата зомбулук маселелери боюнча атайын баяндамачысы иликтөө өткөрүүнү демилгелөө максатында өзүнүн маалыматтары менен Комитетке кайрыла алабы?

Жооп: Ооба. Факультативдик протокол да, (8-берене), процедуранын эрежеси да маалымат булагына карата чектөөлөрдү койбойт.

Потенциалдуу маалымат булактары:

- аялдардын топтору жана башка өкмөттүк эмес уюмдар;
- БУУнун башка органдары жана БУУнун эксперттери;
- басма сөз; жана
- качкындар жана жер которгондор менен иштеген уюмдар болуп саналат.

Процедуранын эрежеси алынган фактылар боюнча кошумча маалыматты сурап алууга мүмкүнчүлүк берет. Комитет божомолдонгон укук бузуулар жөнүндө маалыматтарды алган соң, мүчө-мамлекетке документтерди карап чыгууда кызматташууну жана бул маселеге карата сын пикирлерин берүүнү сунуштайт. Алардын канчалык ишенимдүү экендигине Комитет баа берет.

32. Комитет алынган маалымат ишенимдүү экенин жана ал оор жана системалуу түрдө укук бузууларды камтыганын аныктагандан кийин андан ары эмне болот?

Жооп: Комитет иликтөө жүргүзүү үчүн өзүнүн кызматкерлеринин ичинен (бир же бир нече) жумушчу топту бекитет, мүчө-мамлекетке болсо тиешелүү маалыматка карата сын пикирлерин берүүнү сунуштайт. Комитет мүчө-мамлекеттин өкүлдөрүнөн, өкмөттүн органдарынан, өкмөттүк эмес уюмдардан жана жеке адамдардан кошумча маалыматты сурап ала алат. Мурда келип түшкөн бардык ишенимдүү маалыматтарды көңүлгө алуу менен Комитет өзүнүн жумушчу тобу аркылуу жашыруун иликтөөнү өткөрөт. Жумушчу топ иликтөөнүн жыйынтыктары боюнча Комитетке баяндама сунуштайт. Бул баяндаманын негизинде Комитет өзүнүн сын пикирлерин жана сунуштарын иштеп чыгып, аны тиешелүү мүчө-мамлекетке жөнөтүп жиберет. Комитет жиберген бул документти алгандан кийин алты айдын ичинде тиешелүү мүчө-мамлекет ага карата өзүнүн сын-пикирлерин жөнөтөт.

33. Мүчө-мамлекеттин аймагында жүргөн маалда жумушчу топ эмне менен алек болот?

Жооп: Мүчө-мамлекеттин аймагында жүргөн маалда жумушчу топ жабыркоочу (жабыркоочулар), күбөлөр жана башка адамдар менен сүйлөшө алат, фактыларды изилдеп, тактайт. Ошондой эле өкмөттүн өкүлдөрү, жабыркоочулар, өкмөттүк эмес уюмдар жана күбөлөр менен жолугушууларды өткөрөт, тиешелүү уюмдарга жана мекемелерге бара алат.

34. Комитет иликтөө жүргүзүү үчүн мүчө-мамлекеттин макулдугун алууга тийишпи?

Жооп: Жок, Комитет мүчө-мамлекеттин макулдугусуз эле иликтөө өткөрө алат. Бирок Комитет мүчө-мамлекеттин аймагына баруу үчүн же ал жакка барган учурда сурамжылоолордү жүргүзүү үчүн анын макулдугун суроого тийиш.

35. Иликтөө өткөрүү процедурасынын жыйынтыктары кандай болот?

Жооп: Комитет сын пикирлерди жана сунуштарды иштеп чыгат. Сын пикирлер Конвенциянын нормалары бузулгандыгына карата айтылат. Сунуштар болсо тиешелүү мамлекет тарабынан укук бузууларды токтотуу үчүн жана келечекте мындайларга жол бербөө үчүн кабыл алынышы керек болгон иш чараларды камтыйт. Булар мыйзамдык, административдик же агартуучулук иш чаралар, ошондой эле бул иш чараларды жүзөгө ашыруу үчүн керектелүүчү финансылык каражаттарды бөлүү болуп саналат.

36. Комитет өзүнүн рекомендацияларынын аткарылышын көзөмөлдөө максатында кандай чараларды кабыл алуусу мүмкүн?

Жооп: Комитет мүчө мамлекеттен иликтөөнүн жыйынтыктарына байланыштуу кабыл алынган иш чаралар жөнүндө кенен маалыматты сурап ала алат. Бул маалыматты мүчө-мамлекет Комитеттен келген жыйынтыктарды, сын пикирлерди жана рекомендацияларды алгандан кийин алты айдын ичинде өзүнүн мезгилдүү баяндамасында же өзүнчө даярдалган рапортунда сунуштай алат.

37. Баш тартуунун “клаузуласы” деген эмне?

Жооп: Баш тартуунун “клаузуласы” Факультативдик протоколго кол коюуда, ратификациялоодо же ага кошулууда мүчө-мамлекет Комитеттин иликтөө процедурасын өткөрүү боюнча компетенциясын тааныбай коюусун билдире алат. Мүчө мамлекет өзүнүн Комитеттин жеке даттанууларды кароо компетенциясын таанууну баш тарткандыгы тууралуу шардана кыла албайт.

КОШУМЧА МАТЕРИАЛДАР

ТИРКЕМЕ I

Элүү төртүнчү сессия

Күн тартибинин 109-пункту

ГЕНЕРАЛДЫК АССАМБЛЕЯ КАБЫЛ АЛГАН РЕЗОЛЮЦИЯ

(башкы комитеттерге берилбестен (A/54/L 4)

**Аялдарга карата дискриминациялоонун бардык түрлөрүн
жоюу тууралуу Конвенцияга карата**

ФАКУЛЬТАТИВДИК ПРОТОКОЛ

Генералдык Ассамблея

Вена Декларациясын, Аракеттер программасын¹, Пекин декларациясын² жана Аракеттер платформасын³ кайрадан бекемдөө менен,

Вена Декларациясы жана Аракеттер Программасына ылайык Пекин аракеттер платформасында аялдардын абалы тууралуу Комиссия тарабынан башталган аялдарга карата дискриминациянын түрлөрүн жоюу тууралуу Конвенцияга жакынкы аралыкта петиция берүү укугуна карата күчүнө кире алган Факультативдик Протоколдун долбоорун иштеп чыгуу максатындагы процессти колдоо каралганын эскертүү менен,

Аракеттердин Пекин платформасында Конвенцияны алиге дейре ратификациялабаган мамлекеттер бул ишти тез арада жүзөгө ашыруусу тууралуу жана Конвенцияны жалпы ратификациялоону 2000-жылга чейин аяктоого карата үндөө бар экендиги белгилөө менен.

¹ A/CONF. 157/4 (Part). глава III

² Аялдардын абалы жөнүндөгү Бүткүл дүйнөлүк төртүнчү конференция. Пекин, 1995 ж. 4-5-сентябрь. 1-глава, 1-чечим, 1-тиркиме.

³ Ошол жерде, 2-тиркиме.

1. Тексти ушул резолюцияда тиркелген Конвенциянын Факультативдик Протоколуна кол коюуга, ратификациялоого жана кошулууга кабыл алат жана ачат;
2. Конвенцияга кол койгон, ратификациялаган жана ага кошулган бардык мамлекеттерди, Протоколго мүмкүн болушунча эртерээк кол коюуга жана ратификациялоого же ага кошулууга чакырат;
3. Протоколго катышкан мамлекеттердин Протоколдо каралган укуктарды жана иш чараларды урматтоо милдеттенмесин өзүнө алууга чакырат, жана Протоколго ылайык анын ишинин бардык этаптарында бардык аялдарга карата дискриминацияны жоюу боюнча Комитет менен кызматташууну баса белгилейт
4. Комитеттин Протоколуна ылайык өзүнүн милдеттеринин, ошондой эле өзүнүн мандатын аткарууда мындан ары эч кимге приоритет бербей, калыстык жана обьективдүүлүк принциптерин жетекчиликке аларын баса белгилейт.
5. Конвенциянын 20-беренине ылайык өткөрүлүүчү жыйындарга кошумча түрдө, протокол боюнча өзүнүн милдеттерин аткарууга арналган жыйналыштарды өткөрүүнү Комитеттен суранат, мындай жыйналыштырдын узактыгы протоколго катышкан мамлекеттердин жыйналыштарында зарылчыгына жараша аныкталат жана Генералдык Ассамблеянын бекитүүсүнө жатат.
6. Протокол күчүнө киргенден кийин ага ылайык Комитеттин милдеттерин натыйжалуу ишке ашыруу үчүн персоналды жана каражаттарды берүүнү Генералдык катчыдан суранат.
7. Ошондой эле Конвенциянын абалы жөнүндө маселе боюнча Генералдык Ассамблеяга берилүүчү өзүнүн кезектеги докладдарында Протоколдун абалы жөнүндө маселе боюнча малыматты камтууну Генералдык катчыдан суранат.

28-пленардык жыйналыш,
1999-жылдын 6-октябры

ТИРКЕМЕ II

АЯЛДАРДЫ ДИСКРИМИНАЦИЯЛООНУН БАРДЫК ТҮРЛӨРҮН ЖОЮУ ЖӨНҮНДӨ КОНВЕНЦИЯГА КАРАТА

ФАКУЛЬТАТИВДИК ПРОТОКОЛ

Ушул протоколго катышкан мамлекеттер:

- бириккен Улуттар Уюмунун Уставы негизги Адам укуктарына адамдык инсандык кадыр-баркына жана баалуулугуна жана аял менен эркектин тең укуктуулугуна ишенимди кайрадан бекемдегенин эске алуу менен,
- ошондой эле Адам укуктарын Жалпы декларациясында белгиленген бардык адамдар эркин жана тең укуктуу болуп төрөлөрүн, ар бир адам өзүнүн кадыр-баркы жана укуктары боюнча декларацияда жарыяланган бардык укуктар жана бардык эркиндиктер менен бирдей камсыз болорун, алардын эч кандай айырмачылыктары, анын ичинде жыныстык мамиледеги айырмачылыктары жок экендигин эске алуу менен,
- адам укугу боюнча Эл аралык укуктук башка документтерге, дегеле жыныстык жышаанасы боюнча дискриминациялоо боюнча тыюу салган Адам укуктары жөнүндө эл аралык Пакттарга таянуу менен,
- мүчө-мамлекеттер аялдарды дискриминациялоонун бардык түрүн сынга алган жана аялдарды дискриминациялоонун жоюу саясатын бардык тиешелүү ыкмалар менен токтоосуз жүргүзүүгө макулдашкан Аялдарга карата дискриминациялоонун бардык түрлөрүн жоюу боюнча Конвенцияга таянуу менен,
- мына ушул укуктарды жана эркиндиктерди бузуунун алдын алуу боюнча натыйжалуу чараларды көрүүгө жана бардык Адам укуктарын жана эркиндиктерин аялдарга толук жана бирдей берүүнү камсыз кылууга өзүнүн чечкиндүүлүгүн бекемдөө менен, төмөнкүлөр жөнүндө макулдашылды:

1-берене

Ушул Протоколго катышкан мамлекет (катышуучу мамлекет) аялдарга карата дискриминацияны жоюу боюнча Комитеттин (Комитет) ыйгарым укуктарын тааныйт, 2-беренеге ылайык сунуш кылынган билдирүүлөрдү кабыл алат жана карайт.

2-берене

Конвенцияда белгиленген кайсы бир укуктарынын ушул мүчө-мамлекеттер тарабынан бузууларынын курмандыгыбыз деп эсептеген мүчө-мамлекеттердин юрисдикциясына ылайык келген адамдар же адамдардын тобунан, же алардын атынан билдирүүлөр жөнөтүлө алат. Эгер билдирүүлөр айрым адамдардын, же адамдардын тобунун атынан жасалса, алардын макулдугу алынат, автордун өзү алардын мындай макулдугусуз эле билдирүүсүн негиздей алаарын эске албаганда.

3-берене

Билдирүү кат жүзүндө берилип, автору белгисиз болууга тийиш эмес. Комитет Конвенцияга катышкан, бирок Протоколго катышпаган мамлекеттерден тиешелүү билдирүүлөрдү кабыл албайт.

4-берене

1. Комитет бардык мүмкүн болгон укук коргоонун ички каражаттары түгөнгөнүнө көзү жетмейин билдирүүнү карабайт, каражаттарды колдонуу жөнү жок создуктурулса, же күткөн жыйынтыкка алып келээри белгисиз болгонун эске албаганда.
2. Комитет төмөнкүдөй билдирүүлөрдү кабыл алууга болбойт деп жарыялайт:
  - а) ушул эле маселе Комитет тарабынан мурун каралган болсо же эл аралык териштирүүлөрдүн же жөнгө салуулардын башка процедураларына ылайык каралган болсо же каралып жатса;
  - б) ал Конвенциянын жоболоруна тура келбесе;

- в) ал негизсиз жана толук эмес;
- г) ал, мындай билдирүүгө каратта өзүнүн укукун кыянатчылык менен пайдалангандыгын билдирип турса;
- д) ушул билдирүүнүн предмети болгон фактылар тиешелүү мүчө-мамлекетте бул Протокол күчүнө кире электе орун алган болсо, эгер мындай фактылар аталган датадан кийин дагы улантылбаса.

5-берене

1. Комитет билдирүүнү алгандан кийин жана анын мааниси боюнча чечим кабыл алганга чейин, кайсы учур болбосун мүчө-мамлекетке бул мамлекет күтүлгөн тартип бузуулардан улам мүмкүн болгон калыбына келтирилгис зыяндардын же курмандыктардын болушунан качуу максатында зарыл болгон убактылуу чараларды токтоосуз көрүүсү үчүн өтүнүч жиберishi мүмкүн.
2. Эгерде Комитет ушул берененин 1-пунктуна ылайык өзүнүн дискрециялык укугун ишке ашырса, ушунун өзү билдирүүнүн маңызы, ылайык келүүсү жөнүндө чечим кабыл алынды дегенди билдирбейт.

6- берене

1. Качан Комитет тиешелүү катышуучу мамлекетти атабаган билдирүүлөрдү ылайык эмес деп тапканда жана адам же адамдардын тобу өзүнүн атын же катышуучу мамлекеттин аталышын атоого макул болгон шартта Комитет өзүнө жиберилген кайсы билдирүү болбосун Протоколго ылайык тиешелүү мүчө-мамлекетке жашыруун түрдө кабарлайт.
2. Катышуучу мамлекет билдирүүнү алгандан кийин алты айдын аралыгында Комитетке ушул мүчө-мамлекеттер кабыл алууга мүмкүн болгон ар кандай чаралар жана бул маселелерди түшүндүрүүчү билдирмелерди же арыздарды, эгер мындайлар болсо жазуу түрүндө берет.

7-берене

1. Комитет ушул Протоколго ылайык айрым адамдардан жана адамдардын топторунан, же алардын атынан жана тиешелүү мүчө-мамлекеттин атынан берилген бардык маалыматтарды эске алуу менен жөнөтүлгөн билдирүүлөрдү, эгерде мындай маалымат тийиштүү тараптардан жөнөтүлгөн болсо карайт.
2. Ушул Протоколго ылайык билдирүүлөрдү карап жатканда Комитет жабык жыйналыш өткөрөт.
3. Бардык билдирүүлөрдү иликтеп чыккандан кийин Комитет билдирүүгө өзүнүн пикирлерин коштоо менен рекомендацияларын тиркеп, тийиштүү жактарга жөнөтөт.
4. Мүчө-мамлекет Комитеттин пикирин жана рекомендацияларын, эгерде мындайлар орун алса, тиешелүү түрдө карап чыгып, Комитетке ал боюнча көрүлгөн чаралар, пикирлер жана сунуштар жөнүндө жазуу жүзүндөгү жообун алты айдын ичинде сунуш кылат.
5. Комитет мүчө-мамлекетке, мүчө-мамлекет тарабынан анын сунушуна жана пикирине жооп катары көрүлгөн ар кандай чаралар жөнүндө кошумча маалыматты берүүнү сунуш кыла алат, эгерде мындайлар болсо. Эгер Комитет туура деп тапса, 18-беренесине ылайык мүчө-мамлекет өзүнүн кийинки докладдарында бул тууралуу маалымат бере алат.

8- берене

1. Эгерде Комитет мүчө-мамлекеттер тарабынан Конвенцияда белгиленген өтө орчундуу же өнөкөткө айланган укук бузуулар жөнүндө күбө болгон далилдүү маалыматтарды алса Комитет бул катышуучу мамлекетке тийиштүү маалыматтарга карата сын пикирлерди даярдап берүүгө байланыштуу маалыматтарды иликтеп-үйрөнүүдө кызматташууга чакырат.
2. Кызыкдар мүчө-мамлекет тарабынан берилип калуусу мүмкүн болгон бардык сын пикирлерди жана андагы бардык башка

ишенимдүү маалыматтарды эске алуу менен Комитет өзүнүн бир же бир нече мүчөлөрүн иликтөө жүргүзүп, анын негизинде доклад даярдап Комитетке тез арада берүүнү дайындайт. Эгер мындай иш чара өзүн актаса, катышуучу мамлекеттин макулдугу менен анын аймагына барууну да кошууга болот.

3. Комитеттин мындай иликтөөлөрүнүн натыйжаларын окуп, үйрөнүп чыккандан кийин бул натыйжалар тийиштүү мүчө-мамлекетке болгон сын пикирлер жана сунуштар менен бирге жөнөтүлөт.
4. Комитет тарабынан жөнөтүлгөн натыйжаларды, сын пикирлерди жана сунуштарды алган учурдан тартып, алты айдын ичинде тиешелүү мүчө-мамлекет ага өзүнүн сын пикирлерин берет.
5. Мындай иликтөөлөр жашыруун жүргүзүлөт, жана иштин бардык этаптарында буга мүчө-мамлекет тарабынан кызматташууну камсыз кылуу чаралары көрүлөт.

9- берене

1. Комитет тийиштүү мүчө-мамлекетке Конвенциянын 18- беренеси боюнча берилүүчү өзүнүн докладына ушул Протоколдун 8-беренесине ылайык жүргүзүлгөн иликтөөгө байланыштуу кабыл алынган ар кандай чаралар жөнүндө терең маалыматтарды киргизүүнү сунуш кыла алат.
2. 4-беренедө сөз болгон алты айлык мезгил аяктагандан кийин зарыл болгон учурда Комитет мүчө-мамлекетке ушул иликтөөгө байланыштуу анын көргөн чаралары жөнүндө маалымат берүүнү сунуштай алат.

10-берене

1. Ушул Протоколго кол койгон же ратификациялаган жана ага кошулган учурда ар кандай мүчө-мамлекет 8 жана 9-беренелерде каралган Комитеттин компетенциясын тааныбагандыгы жөнүндө билдире алат.
2. Ушул берененин 1-пунктуна ылайык билдирүү жасаган ар кандай мүчө-мамлекет кайсы учурда болбосун бул арызынан Генералдык катчыга маалымдоо жолу менен баш тарта алат.

11-берене

Мүчө-мамлекет өзүнүн юрисдикциясында турган адамдардын ушул Протокол боюнча Комитетке билдирүү жибергенинин айынан катаал мамилелерге же коркутууларга дуушар болбостугу үчүн бардык чараларды көрөт.

12-берене

Комитет, Конвенциянын 2- беренесинде каралгандай, өзүнүн жылдык докладына ушул Протоколго ылайык өз ишмердиги жөнүндү кыскача отчетун киргизет.

13-берене

Ар бир катышуучу мамлекет Конвенциянын жана ушул Протоколдун кеңири жыйылтылышына жана маалымдуулугуна жана Комитеттин пикирлери жана сунуштары, айрым алганда тигил же бул мүчө-мамлекетке тиешелүү болгон маселелер жөнүндө маалымат алууга көмөктөшүүгө милдеттенет.

14-берене

Комитет ушул Протоколго ылайык ага жүктөлгөн функцияларды аткарууда сактоого тийиш болгон процедуралардын өзүнө таандык эрежелерин иштеп чыгат.

15-берене

1. Ушул протокол Конвенцияга кол койгон, аны ратификациялаган же ага кошулган ар кандай мамлекеттер кол коюусу үчүн ачык.
2. Ушул протокол Конвенцияны ратификациялаган жана ага кошулган бардык мамлекеттердин ратификациялоосунан өтө алат. Ратификациялык грамоталар Бириккен Улуттар Уюмунун Генералдык катчысына сактоого өткөрүлүп берилет
3. Ушул протокол Конвенцияны ратификациялаган же ага кошулган мамлекеттердин кошулуусу үчүн ачык.
4. Ушул Протоколго кошулуу Бириккен Улуттар Уюмунун Генералдык катчысына Кошулуу жөнүндөгү документти сактоого тапшыруу жолу менен ишке ашырылат.

16-берене

1. Ушул Протокол Бириккен Улуттар Уюмунун Генералдык катчысына онунчу ратификациялык грамотанын же кошулуу тууралу онунчу документтин сакталган күнүнөн тартып 3 айдан кийин күчүнө кирет.
2. Ушул Протокол күчүнө киргенден баштап ратификациялайм же кошулам деген ар бир мамлекет үчүн ушул Протокол анын өздүк ратификациялык грамотасын же кошулуу тууралу документинин сакталган күнүнөн тартып 3 айдан кийин күчүнө кирет.

17-берене

Ушул Протоколго карата эч кандай эскертүүлөргө жол берилбейт.

18- берене

1. Мүчө-мамлекеттердин кимиси болбосун ушул Протоколго түзөтүүлөрдү киргизет жана аны Бириккен Улуттар Уюмунун генералдык катчысына сунуш кыла алат. Генералдык катчы мүчө-мамлекеттерге сунуш кылынган бардык түзөтүүлөрдү жиберет жана ушул сунушту ортого берүүлөргө арналган мүчө-мамлекеттердин конференциясын чакыруунун зарылдыгы

жөнүндө өз пикирлерин билдирүүнү суранат. Эгерде мындай конференцияларды чакырууга мүчө-мамлекеттердин үчтөн биринен кем эмеси макул болсо, Генералдык катчы бул конференцияны Бириккен Улуттар Уюмунун эгидасы астында чакырат. Мүчө-мамлекеттерден келген катышуучулардын бул конференцияда көпчүлүк добуш менен кабыл алынган кайсы гана түзөтүүсү болбосун ал Бириккен Улуттар Уюмунун Генералдык Ассамблеясына бекитүү үчүн сунуш кылынат.

2. Түзөтүүлөр ушул Протоколго катышкан мамлекеттердин алардын конституциялык процедураларына ылайык көпчүлүгүнүн үчтөн экисинин кабыл алуусунан соң, Бириккен Улуттар Уюмунун Генералдык Ассамблеясы, бекиткенден кийин күчүнө кирет.
3. Качан түзөтүүлөр күчүнө киргенде аларды кабыл алган катышуучу мамлекеттер үчүн алар милдеттүү болуп саналат, ал эми башка катышуучу мамлекеттер үчүн ушул Протоколдун негизги жобосу жана алар тарабынан кабыл алынган буга чейинки түзөтүүлөр милдеттүү болуп саналат.

19-берене

1. Катышкан мамлекеттердин кимиси болсо да ушул Протоколду каалаган маалында бузуу (денонсациялоо) тууралу жазуу жүзүндө грамоталар Бириккен Улуттар Уюмунун Генералдык катчысынын наамына билдирүү жасай алат. Денонсация бул билдирүү Генералдык катчы тарабынан алынган күндөн тартып алты айдын аралыгында күчүнө кирет.
2. Ушул Протоколдун жоболорунун 2-беренеге ылайык сунуш кылынган ар кандай билдирүүгө карата, же 8-беренеге ылайык башталган иликтөө иштерине андан ары колдонулушуна денонсация күчүнө кирген күнгө чейин зыян келтире албайт.

20-берене

Бириккен Улуттар Уюмунун Генералдык катчысы бардык мамлекеттерге:

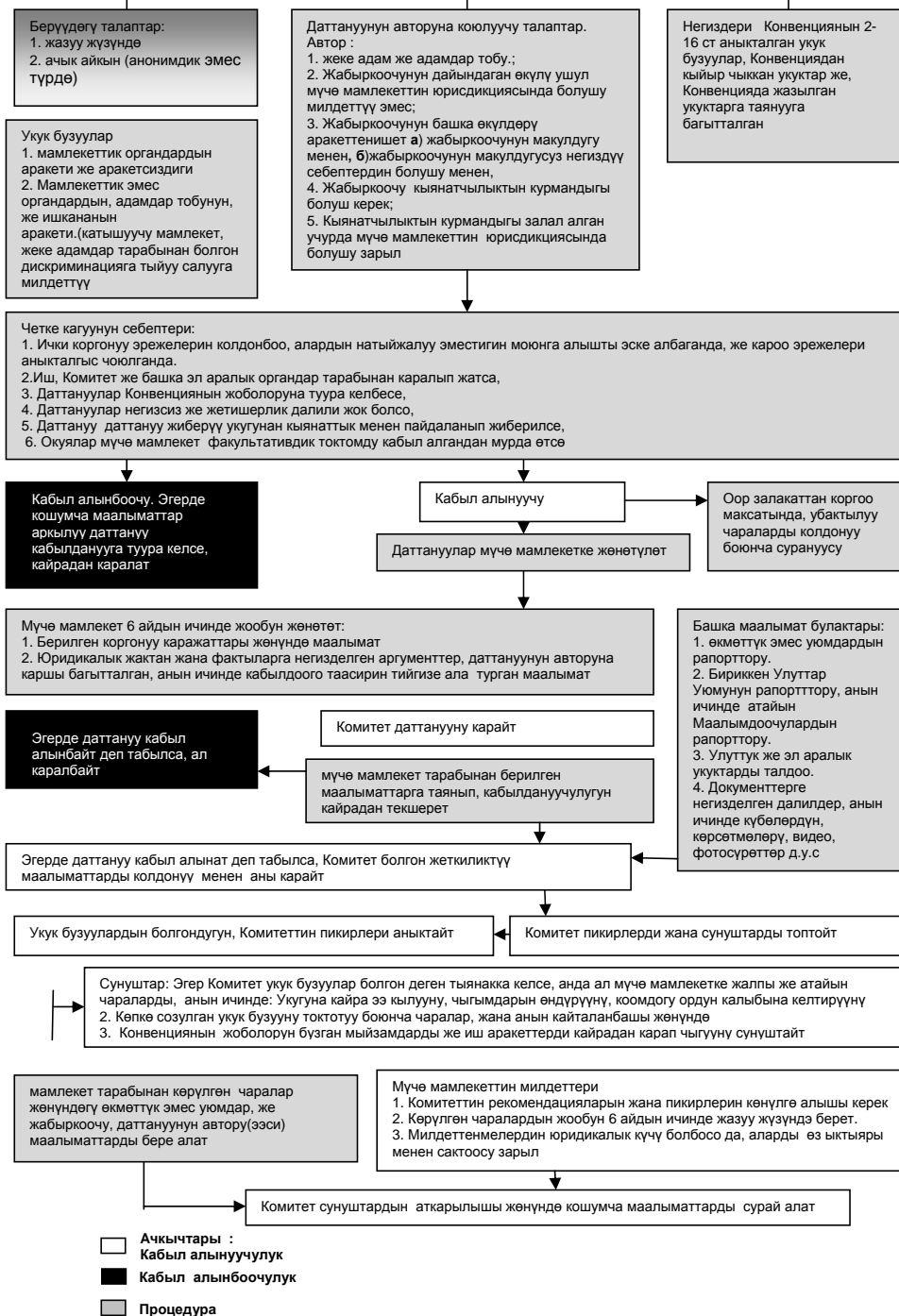
- а) ушул Протоколго ылайык кол коюулар, ратификациялар жана кошулуулар жөнүндө,
- б) ушул Протоколдун күчүнө кирген күнү жана 18-беренеге ылайык ар кандай түзөтүүлөр тууралуу,
- с) 19-беренеге ылайык ар кандай денонсациялар жөнүндө билдирет.

21-берене

Ушул Протоколдун англис, араб, испан, кытай, орус жана француз тилдериндеги тексттери бирдей болуп саналат, Бириккен Улуттар Уюмунун архивине сактоого өткөрүлүп берилет.

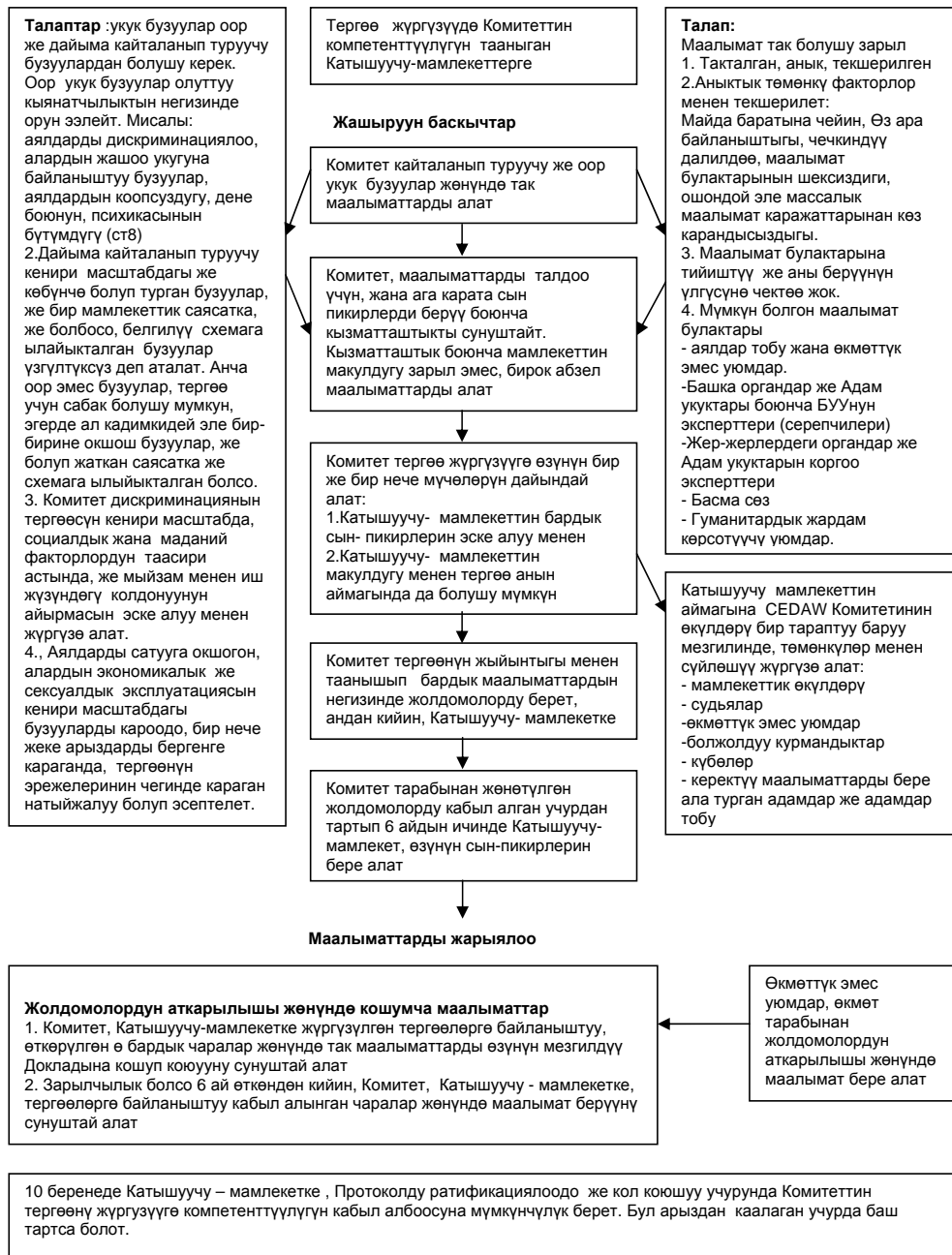
ТИРКЕМЕ III

Даттануу эрежелеринин схемасы Даттануу "автор" (жабыркоочу же анын өкүлү) тарабынан берилет

ТИРКЕМЕ I V

ТЕРГӨӨ ЖҮРГҮЗҮҮНҮН ЖОЛ-ЖОБОЛОРУНУН ДИАГРАММАСЫ

**Аялдарга карата
дискриминациянын бардык
түрлөрүн жоюу жөнүндөгү
Конвенциянын Факультативдик
протоколунун процедуралары**

*Иштеп чыгып, басууга даярдагандар:
Р.Т.Айтматова, У.К.Капарова*

*Кыргызчага которгон:
Т.Ж. Шайдуллаева, Б.А. Досалиева*

Редакциялаган: Р.Т.Айтматова

Форматы 60x84 1/16. Көлөмү 3 б. т.
Офсеттик кагаз. Офсеттик басылма.
Нускасы 200.

«V.R.S.Company» ЖЧКсында басылды.
Бишкек ш., Кыргыз Республикасы.
E-mail: vrs-co@megaline.kg

